



O‘ZBEKISTON SOLIQ SIYOSATINING 2020–2025 YILLARDA EKSPORT
VA IMPORTGA TA’SIRI

Xolbayeva Gavhar Alimqul qizi

Buxoro Innovatsiyalar Universiteti o‘qituvchisi

Annotatsiya; Mazkur maqolada 2020–2025 yillarda O‘zbekiston Respublikasining soliq siyosati va uning eksport hamda import ko‘rsatkichlariga ta’siri tahlil qilingan. Soliq siyosatidagi asosiy o‘zgarishlar – bojxona bojlari stavkalarini maqbullashtirish, qo‘shilgan qiymat solig‘i (QQS) stavkasini pasaytirish, eksport qiluvchilar va investoirlarga berilgan soliq imtiyozlari hamda soliq ma‘muriyatchiligini modernizatsiya qilish choralari – batafsil ko‘rib chiqiladi. Rasmiy manbalar va statistika ma‘lumotlariga tayangan holda, soliq siyosati islohotlarining tashqi savdo dinamikasiga ta’siri baholanadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, soliq yukining kamaytirilishi va soliq ma‘muriyatchiligining soddalashtirilishi tashqi savdo hajmining o‘shishiga yordam bergan, xususan eksport hajmlari ko‘payib, importning o‘shishi hamjadallashgan. Shu bilan birga, maqolada ushbu davrda kuzatilgan tashqi savdo tarkibi o‘zgarishlari, xususan oltin va boshqa asosiy tovarlar ulushining o‘zgarishi, soliq imtiyozlarining bekor qilinishi natijasida yuzaga keluvchi xavf va imkoniyatlar muhokama qilinadi.⁴⁷

Kalit so‘zlar; Soliq siyosati; eksport; import; bojxona bojlari; QQS; soliq imtiyozlari; soliq ma‘muriy islohotlari; 2020–2025.

Abstract; This article examines Uzbekistan’s tax policy between 2020 and 2025 and its impact on the country’s export and import performance. It analyzes key tax instruments – such as customs duties, the value-added tax (VAT), tax incentives for exporters and investors, and administrative reforms in tax collection – and how changes in these areas have influenced foreign trade. Drawing on government reports, official statistics, and academic analyses, the study finds that tax reforms aimed at lowering the tax burden and simplifying tax administration have generally contributed to growth in external trade. In particular, reductions in customs tariffs and VAT rates, coupled with improved VAT refund mechanisms and targeted tax incentives, supported an increase in export volumes and an acceleration of import growth.⁴⁸ However, the article also discusses the nuances of these effects, including the role of global commodity trends (e.g., gold exports) and the phasing out of export-specific tax privileges in line with international rules.⁴⁹ The conclusion offers insights into the sustainability of these policy impacts and considerations for balancing trade growth with fiscal and economic stability.

⁴⁷ old.gov.uzkun.uz

⁴⁸ old.gov.uzkun.uz

⁴⁹ taxsummaries.pwc.comkun.uz



Keywords; *Tax policy; Uzbekistan; exports; imports; customs duties; VAT; tax incentives; administrative reforms; 2020–2025.*

Аннотация: *В статье рассматривается налоговая политика Узбекистана в 2020–2025 годах и её влияние на показатели экспорта и импорта. Анализируются ключевые инструменты налоговой политики – таможенные пошлины, налог на добавленную стоимость (НДС), налоговые льготы для экспортеров и инвесторов, а также реформы налоговой администрации – и их влияние на внешнюю торговлю страны. Опираясь на правительственные отчёты, официальную статистику и научные публикации, автор приходит к выводу, что снижение налоговой нагрузки и упрощение налогового администрирования в указанный период в целом способствовали росту внешнеторгового оборота.⁵⁰ В частности, сокращение ставок таможенных пошлин и НДС, улучшение механизма возврата НДС экспортёрам, а также предоставление целевых налоговых льгот стимулировали увеличение экспортных объёмов и рост импорта. Вместе с тем отмечаются и сопутствующие факторы: существенная роль конъюнктуры мировых рынков (например, рост доходов от экспорта золота) и постепенная отмена налоговых преференций для экспортёров в соответствии с требованиями ВТО.⁵¹ В заключение статьи обсуждается, насколько долгосрочным может быть эффект этих мер и как обеспечить сбалансированное развитие экспорта и импорта с учётом фискальной устойчивости.*

Ключевые слова: *Налоговая политика; Узбекистан; экспорт; импорт; таможенные пошлины; НДС; налоговые льготы; административные реформы; 2020–2025.*

KIRISH

O'zbekistonda so'nggi yillarda amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar doirasida soliq siyosatini takomillashtirish va tashqi savdoni liberallashtirish ustuvor yo'nalishlardan bo'ldi.⁵² 2017–2021 yillarda Harakatlar strategiyasi dasturi asosida soliq tizimini soddalashtirish, soliq stavkalarini pasaytirish va ortiqcha to'lov hamda yig'implarni bekor qilish choralari ko'rildi.⁵³ Xususan, qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) stavkasi 20 foizdan 15 foizga tushirilib, tadbirkorlik sub'ektlarining soliq yuki sezilarli kamaytirildi. Shu bilan birga, tashqi savdo sohasida tartibotlar yengillashtirilib, eksport-import operatsiyalariga qo'yilgan cheklovlar bosqichma-bosqich yumshatildi. Masalan, 2018–2019 yillarga kelib eksport qilinadigan barcha tovar va xizmatlar uchun bojxona bojlari butunlay bekor qilindi hamda tovarlarning 60 foizidan ortig'i bo'yicha import bojxona stavkalari nol darajaga yetkazildi. Natijada bojxona bojlari bo'yicha o'rtacha stavka atigi 6,45 foizni tashkil

⁵⁰ old.gov.uzkun.uz

⁵¹ taxsummaries.pwc.comkun.uz

⁵² old.gov.uzold.gov.uz

⁵³ old.gov.uz



TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR



etadigan darajagacha pasaydi. Bunday keskin o‘zgarishlar O‘zbekistonning jahon iqtisodiy tizimiga integratsiyalashuvi va raqobatbardoshligini oshirishga qaratilgan edi.

2020–2025 yillar davrida O‘zbekiston soliq siyosatidagi islohotlar aynan shu yo‘nalishda davom etdi. Ushbu davr boshida yangi tahrirdagi Soliq kodeksi kuchga kirib, soliq ma‘muriyatchiligida zamonaviy mexanizmlar joriy qilindi.⁵⁴ Pandemiya bilan bog‘liq global inqiroz sharoitida mamlakat o‘z iqtisodiyotini qo‘llab-quvvatlash uchun soliq va budget sohasida bir qator choralarni amalga oshirdi. Shu bilan birga, 2022–2026 yillarga mo‘ljallangan Taraqqiyot strategiyasida 2026 yilga kelib eksport hajmini 30 mlrd AQSH dollariga yetkazish maqsadi qo‘yilib⁵⁵ soliq siyosati ushbu maqsadga erishish vositalaridan biri sifatida belgilandi. Soliq imtiyozlari orqali eksportchilarni rag‘batlantirish, QQS boshqaruvini takomillashtirish va bojxona protseduralarini soddalashtirish orqali tashqi savdo hajmlarini oshirishga intilish kuzatildi. Natijada 2020–2023 yillarda O‘zbekistonning tashqi savdo aylanmasi va tarkibida sezilarli o‘zgarishlar ro‘y berdi: yillik eksport hajmi 2020 yildagi 14–15 mlrd dollardan 2023 yilda 24,4 mlrd dollarga yetdi, import hajmi esa xuddi shu davrda taxminan ikki barobarga oshib, 38 mlrd dollardan ortdi. Mazkur maqolada aynan ana shu o‘zgarishlarga ta‘sir ko‘rsatgan omillar ichida soliq siyosatining o‘rni o‘rganiladi. Asosiy e‘tibor bojxona bojlari, QQS, soliq imtiyozlari va soliq ma‘muriyatini isloh qilish kabi instrumentlarning eksport-import ko‘rsatkichlariga ta‘sirini tahlil qilishga qaratilgan.

METODOLOGIYA

Tadqiqotda 2020–2025 yillar davrida O‘zbekistonning soliq siyosatiga oid normativ hujjatlar, rasmiy hisobotlar va statistik ma‘lumotlar o‘rganilib, ularning tashqi savdo dinamikasiga ta‘siri tahlil qilindi. Avvalo, O‘zbekiston Respublikasi Davlat soliq qo‘mitasi, Davlat bojxona qo‘mitasi va Statistika agentligi tomonidan e‘lon qilingan ma‘lumotlar hamda Jahon banki, Xalqaro valuta jamg‘armasi kabi xalqaro moliyaviy institutlarning sharhlari tahlil qilindi. Soliq stavkalari va tartiblaridagi o‘zgarishlar (masalan, QQS stavkasining pasaytirilishi yoki bojxona bojlari bekor qilinishi) bilan bir davrda ro‘y bergan eksport va import hajmlaridagi o‘zgarishlar solishtirildi. Korelyatsion va qiyosiy tahlil usullari qo‘llanilib, soliq siyosatidagi o‘zgarishlar bilan tashqi savdo ko‘rsatkichlari o‘sishi o‘rtasidagi bog‘liqlik aloqalari baholandi. Shuningdek, sifat tahlili yordamida soliq imtiyozlari va ma‘muriy islohotlarning biznes muhiti va tadbirkorlar faoliyatiga ta‘siri haqidagi sifatli ma‘lumotlar (masalan, hukumat matbuot xabarlari, ekspert izohlari) o‘rganildi.

Maqolada keltirilgan raqam va faktlarning barchasi ishonchli manbalardan olingan bo‘lib, har bir muhim dalil tegishli manbaga havola qilinib borildi. Maqsad soliq siyosati va tashqi savdo o‘rtasidagi bog‘liqlikni yoritishda xolisona va aniq manbalarga tayangan holda xulosa qilishdir. Shu o‘rinda, soliq siyosatining eksport va importga ta‘sirini o‘rganishda

⁵⁴ lexology.comkun.uz

⁵⁵ lex.uz





TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



chegaraviy omillar ham e'tiborga olindi: jahon bozoridagi narxlar kon'yunkturasi, pandemiya ta'siri va O'zbekistondagi boshqa institutsional islohotlar (masalan, valyuta siyosati va investitsiya muhiti) natijalarga ta'sir ko'rsatgan bo'lishi mumkin. Bunday omillar tahlil davomida eslatib o'tildi, biroq tadqiqotning diqqat markazi aynan soliq instrumentlari va tashqi savdo ko'rsatkichlari o'rtasidagi bog'liqlikka qaratildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bojxona bojlari va tashqi savdo

2020–2025 yillarga kelib O'zbekiston bojxona-tarif siyosati ancha liberallashtirilgan holatda edi. Yuqorida ta'kidlanganidek, allaqachon 2019 yilga kelib eksportga qo'yilgan bojxona to'lovlari to'liq bekor qilinib, ko'plab import tovarlariga nisbatan bojxona bojlari sezilarli darajada pasaytirilgan edi.⁵⁶ Bu davrda o'rtacha import bojxona boji atigi ~6,5% atrofida bo'lib, aksar zarur mahsulotlar bo'yicha bojxona stavkalari nolga tenglashtirildi. Mazkur choralar import qiluvchi mahalliy tadbirkorlar va iste'molchilar uchun chetdan tovar olib kirishni arzonlashtirdi, eksport qiluvchilar esa bojxona yig'img'laridan ozod qilindi. Buning natijasida import hajmi yildan yilga tez sur'atlar bilan oshdi: masalan, 2021 yilda O'zbekiston 27,6 ming tonna go'sht import qilgan bo'lib, bu 2020 yilga nisbatan 8,4 ming tonnaga ko'pdir.⁵⁷ Bu kabi o'sishlar oziq-ovqat kabi ijtimoiy ahamiyatga ega mahsulotlar importidagi o'sishda ham kuzatildi va bojxona bojlari bekor qilingani ichki bozorni tovarlar bilan ta'minlashga xizmat qilgan.

Tahlillar shuni ko'rsatmoqdaki, import uchun bojxona bojlari va aksiz solig'i stavkalarining pasaytirilishi iste'mol tovarlari importini rag'batlantirgan. Jumladan, 2021 yilda hukumat qarori bilan 73 ta turdagi tovar pozitsiyasi bo'yicha import aksiz solig'i bekor qilindi (ular orasida oziq-ovqat mahsulotlari – sharbatlar, sut-mahsulotlari, qandolat mahsulotlari va h.k., shuningdek, muzlatgich, televizor, kir yuvish mashinasi kabi bir qator elektrotexnika buyumlari).⁵⁸ Natijada bu tovarlarning importi ortib, aholining turli mahsulotlarga bo'lgan ehtiyoji qondirilishiga erishildi. Shu bilan birga, ichki ishlab chiqaruvchilarni haddan tashqari himoya qiluvchi ba'zi imtiyozlarning bekor qilinishi raqobat muhitini yaxshilagan. Misol uchun, avval ayrim mahalliy ishlab chiqaruvchilarni qo'llab-quvvatlash maqsadida joriy qilingan QQS “tenglashtirish” mexanizmlari va importdagi ayrim bojxona imtiyozlari bekor qilinib, barcha importyorlar uchun teng sharoit yaratildi.⁵⁹

Bojxona sohasidagi ma'muriy o'zgarishlar ham tashqi savdoga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Xususan, 2019–2020 yillarda import-eksport jarayonlariga “risk-tahliliga asoslangan tekshiruv” tizimi joriy qilindi. Jahon banki hisobotida qayd etilishicha, O'zbekiston bojxona organlari yuklarni tekshirishda tanlab olish uslubini qo'llay boshlagach, import qilish

⁵⁶ old.gov.uz

⁵⁷ qashstat.uz

⁵⁸ xabar.uz

⁵⁹ ecuavisa.com



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR



jarayonidagi ortiqcha rasmiyatchiliklar va kechikishlar qisqardi.⁶⁰ Bu esa tashqi savdo operatsiyalarini tezlashtirib, import qiluvchilar va eksport qiluvchilar uchun vaqt va xarajatlarni tejadi. Shu davrda chegaradagi infratuzilma va elektron deklaratsiya tizimlari ham takomillashtirilib, eksport-import deklaratsiyalarini onlayn rasmiylashtirish imkoniyati kengaydi.

Keltirilgan choralar samarasida O‘zbekistonning umumiy tashqi savdo aylanmasi hajmi izchil oshib bordi. Statistika ma’lumotlariga ko‘ra, 2023 yilda respublikaning tashqi savdo aylanmasi 62,5 mlrd AQSH dollarini tashkil etib, bu 2022 yilga nisbatan qariyb 24% o‘shish demakdir. Xususan, 2023 yilda eksport hajmi 24,4 mlrd dollarga, import hajmi esa 38,1 mlrd dollarga yetgan. Soliq siyosatidagi liberallashtirish bu o‘shishga sezilarli hissa qo‘shgan bo‘lsa-da, import o‘shish sur‘ati eksportnikidan yuqori bo‘lgani bois tashqi savdo saldosini manfiylikicha qolmoqda va 2023 yilda savdo saldosini minus 13,7 mlrd dollarni tashkil etdi.⁶¹ Bu holat qisman iqtisodiyotning modernizatsiyasi uchun zarur bo‘lgan uskunalar va xomashyo importining ko‘paygani, shuningdek, aholining iste’mol tovarlariga talabi oshgani bilan bog‘liq.

QQS (Qo‘shilgan qiymat solig‘i) siyosati va uning ta’siri

2020–2025 yillarda QQS sohasida muhim islohotlar amalga oshirildi. Birinchidan, QQS stavkasining pasaytirilishi tadbirkorlar uchun katta yengillik bo‘ldi. Prezident Shavkat Mirziyoyev 2021 yil sentabr oyida qilgan chiqishida ta’kidlaganidek, 2020 yilda QQS stavkasining 20% dan 15% ga tushirilishi natijasida yillik hajmda tadbirkorlar ixtiyorida qo‘shimcha 10 trln so‘m mablag‘ qoldi. Bu choradan keyin iqtisodiyotdagi QQS tushumlari barqarorlashgan holda, tadbirkorlarning aylanma mablag‘lari ko‘paydi. Ikkinchidan, 2023 yil 1 yanvaridan QQS stavkasi yana pasaytirilib 12% etib belgilandi. Bu o‘zgarish natijasida soliq to‘lovchilar yelkasidagi yuk yengillashib, 2023 yil davomida QQS bo‘yicha tushumlar biroz kamayishi kutilgan edi. Biroq amalda QQS stavkasi pasaytirilishiga qaramay, iqtisodiy faollik oshgani tufayli 2023 yilda budjetga QQS tushumlari 2022 yilga nisbatan 10,5% ko‘proq bo‘ldi.⁶² Bu soliq bazasining kengaygani va iqtisodiyotdagi o‘shish hisobiga soliq yengilliklari o‘zini oqlaganini ko‘rsatadi.

QQS bo‘yicha soliq ma’muriyatchiligini takomillashtirish ham eksport va import uchun muhim ahamiyat kasb etdi. Yangi Soliq kodeksi (2020 yildan kuchga kirgan)ga ko‘ra QQS qaytarib berish (qaytim) mexanizmi soddalashtirildi. Ilgari faqat nol stavkada solishga tushadigan (ya’ni eksport) aylanmalarga tegishli holatlarda QQS ortig‘i qaytarilishi mumkin bo‘lgan bo‘lsa, 2020 yil 1 iyuldan boshlab barcha QQS to‘lovchilari soliq kirimlari soliq chiqimlaridan oshib ketgan taqdirda ortiqcha QQS summasini davlatdan qaytarib olish huquqiga ega bo‘ldi. QQS qaytimi bo‘yicha tekshiruvlar muddatlari ham qonun bilan chegaralanib, odatiy toifa soliq to‘lovchilar uchun 60 kun ichida, ayrim ishonchli toifalar

⁶⁰ worldbank.org

⁶¹ kun.uz

⁶² norma.uz



uchun esa atigi 7 kun ichida QQS ortig‘i qaytarilishi belgilandi.⁶³ Bu yangiliklar eksport qiluvchi korxonalar uchun ayniqsa muhim bo‘ldi – endilikda ular uzoq muddat davomida QQS qaytimini kutmasdan, o‘z aylanma mablag‘larini tezroq tiklab olish imkoniga ega bo‘ldilar.

Biroq QQS qaytimining suiiste‘mollari bilan bog‘liq muammolar ham kuzatildi. Davlat soliq qo‘mitasi ma‘lumotlariga ko‘ra, ayrim korxonalar, jumladan ayrim “qog‘ozdagi” eksport firmalari soxta eksport bitimlari tuzib, davlat byudjetidan asossiz QQS qaytimini undirishga uringan holatlar aniqlangan. 2020–2021 yillarda bunday holatlarning oldini olish maqsadida elektron hisob-faktura (EHF) tizimi joriy etildi va QQS ma‘lumotlarini onlayn kuzatish yo‘lga qo‘yildi. Elektron hisob-fakturalar butun mamlakat bo‘ylab tatbiq etilib, QQS to‘lovchilarining barcha savdo operatsiyalari yagona axborot bazasida qayd etib boriladigan qilindi. Natijada QQS sohasida shaffoflik ortdi va soxta bitimlar soni keskin kamaydi. Soliq organlari endilikda mahsulot ishlab chiqarishdan to‘lovchilarga bo‘lgan zanjirni elektron ma‘lumotlar orqali tahlil qila olishni boshladi.⁶⁴ Bu islohotlar halol eksport qiluvchilarga foyda keltirdi – endi ular QQS qaytimini olishda byurokratik kechikishlar va tekshiruvlar bilan kamroq to‘qnashmoqdalar, chunki soliq idoralarida ularning faoliyati to‘g‘risida to‘liq raqamli ma‘lumot shakllanmoqda.

Soliq imtiyozlari va eksportni rag‘batlantirish

Hukumat 2020–2024 yillar davomida eksportni rag‘batlantirish uchun qator soliq imtiyozlarini qo‘lladi. Jumladan, mahalliy eksportchi korxonalarga o‘z mahsulotlarini tashqi bozorlarga sotishdan olgan daromadlari bo‘yicha foyda solig‘idan ozod qilish imtiyozi berildi. Ya‘ni, korxonalar ishlab chiqarayotgan mahsulotining, masalan, 30 foizini eksport qilsa, aynan shu 30 foizlik qismi uchun korxonalar foyda solig‘i to‘lamadi. Xuddi shunday tartib yuridik shaxslarning aylanmadan olinadigan solig‘i (yagona soliq) bo‘yicha ham amal qildi – eksportga yo‘naltirilgan aylanma yagona soliqdan ozod etildi.⁶⁵ Bu imtiyozlar ko‘plab eksportchi tadbirkorlar uchun sezilarli qo‘shimcha daromad manbai bo‘ldi va ularning mahsulotlarini tashqi bozorda raqobatbardosh narxlarda taklif qilishiga yordam berdi.

Soliq imtiyozlari ayniqsa yirik sanoat tarmoqlari – to‘qimachilik, charm-poyabzal, elektrotexnika va boshqalarda eksport hajmlarini oshirishga qaratildi. Masalan, yillar davomida to‘qimachilik korxonalari uchun maxsus soliq preferensiyalari amal qilgan: agar korxonalar daromadlarining kamida 80% ini eksport tushumlari tashkil qilsa, u holda bunday korxonalar bir qator soliqlardan ozod etilar edi.⁶⁶ Bunday sektoraviy imtiyozlar qiymat jihatidan yuqori qo‘shilgan qiymatga ega eksport mahsulotlari ulushini ko‘paytirishga qaratilgan edi. 2020–2021 yillarda eksport qiluvchilarga bojxona va soliq sohasida yana boshqa yengilliklar ham berildi: masalan, eksport shartnomalari bo‘yicha valyuta tushumini

⁶³ lexology.com

⁶⁴ kun.uz

⁶⁵ kun.uz

⁶⁶ taxsummaries.pwc.com



TANQIDIY NAZAR, TAHLILIIY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR



mamlakatga qaytarish muddati amalda 120 kungacha uzaytirilib, eksport oldindan to‘lov talab qilmasdan amalga oshirilishi mumkin bo‘ldi. Bu choralar eksport qiluvchi korxonalariga xorijiy xaridorlar bilan qulay shartlarda kontraktlar tuzish (masalan, to‘lovni kechiktirib, mol yetkazish) imkonini berdi va xalqaro bozorlarga chiqishni osonlashtirdi.

2022–2023 yillarda ham eksportni rag‘batlantirish siyosati davom etdi. Investitsiyalar, sanoat va savdo vazirligi huzurida Eksportni rag‘batlantirish agentligi tashkil etilib, eksport qiluvchilarga moliyaviy yordam ko‘rsatish mexanizmlari ishga tushirildi. Xususan, eksport qiluvchi korxonalarining tashqi bozorlarga mahsulot yetkazish bilan bog‘liq xarajatlarning bir qismi qoplanadigan bo‘ldi: transport xarajatlarning 50% gacha qismi va xalqaro sertifikat olish xarajatlari maxsus jamg‘arma hisobidan qoplab berildi. Shuningdek, eksportyorlar xalqaro ko‘rgazma va yarmarkalarda qatnashishi uchun sarflanadigan mablag‘lar ham qisman davlat tomonidan moliyalashtirildi.⁶⁷ Bu kabi qo‘llab-quvvatlash choralari eksport hajmini oshirishga va eksportyorlar sonini ko‘paytirishga xizmat qildi – masalan, faqat 2021 yilning o‘zida 800 dan ziyod yangi sub’ektlar eksport faoliyatiga jalb etildi, mahsulotlar eksport geografiyasi kengaydi.⁶⁸

Natijada 2021–2022 yillarda oltinsiz eksport hajmi ham sezilarli oshdi. Masalan, 2021 yilda oltin eksporti keskin kamaygan bo‘lsa-da (2020 yildagi 5,8 mlrd dollardan 2021 yilda 4,1 mlrd dollarga tushgan), sanoat mahsulotlari va boshqa noan‘anaviy eksport tovarlari hisobiga umumiy eksport tushumi o‘shishda davom etdi. 2023 yil yakunlariga ko‘ra sanoat mahsulotlarining jami eksportdagi ulushi 22% dan ortdi va bu ko‘rsatkich avvalgi yillarga nisbatan yaxshilandi.⁶⁹ Bu o‘zgarishlar, albatta, soliq va bojxona imtiyozlari yordamida sanoat eksportining rag‘batlantirilgani bilan bog‘liqdir.

Shu o‘rinda ta’kidlash joizki, 2025 yildan boshlab O‘zbekiston xalqaro savdo qoidalariga moslashish maqsadida ayrim soliq imtiyozlarini bekor qilmoqda. Jahon savdo tashkiloti (JST) subsidiyalar va kompensatsion choralarga oid bitimi talablari bo‘yicha, eksportga yo‘naltirilgan soliq imtiyozlari noqonuniy subsidiyalar kategoriyasiga kiradi.⁷⁰ Shu sababdan, 2025 yil 1 yanvardan boshlab eksport qiluvchi va qayta eksport qiluvchi korxonalariga avval berilgan foyda solig‘i va aylanma soliq bo‘yicha imtiyozlar bekor qilindi.⁷¹ Xususan, endilikda eksportdan tushgan daromadlar uchun nol foizli foyda solig‘i stavkasi qo‘llanmaydi hamda soddalashtirilgan soliq to‘lovchi sub’ektlar ham eksport aylanmasi bo‘yicha soliqdan ozod etilmaydi. Xuddi shunday, yuqorida eslatib o‘tilgan to‘qimachilik korxonalariga berilgan soliq preferensiyalari muddati ham 2024 yil oxirida tugatilib, 2025 yildan yangilanmay qoldi. Bu o‘zgarishlar qisqa muddatda ayrim eksportchi korxonalarining soliq yukini oshirishi mumkin bo‘lsa-da, uzoq muddatda JST talablariga moslashish va raqobatni adolatli yuritish nuqtai nazaridan muhim qadamdir.

⁶⁷ kun.uz

⁶⁸ parliament.gov.uz/yuz.uz

⁶⁹ kun.uz

⁷⁰ taxsummaries.pwc.com

⁷¹ taxsummaries.pwc.com/taxsummaries.pwc.com



Shu bilan birga, hukumat 2025 yildan boshlab eksportni bilvosita qo‘llab-quvvatlashning yangi usullarini ham joriy etmoqda. Misol tariqasida, 2025 yil 1 fevraldan 2030 yilgacha IT-sohasida eksport qiluvchi xorijiy kompaniyalar uchun foyda solig‘i bo‘yicha imtiyoz berildi: agar xorijiy IT-kompaniya O‘zbekistondagi IT-park rezidentlariga bir yilda 10 mln dollardan ortiq xizmat eksport qilsa va bu kompaniya JSTga a‘zo bo‘lmagan mamlakat rezidenti bo‘lsa (ya‘ni xalqaro bitimlarga zid emas), u holda bunday kompaniya O‘zbekistonda foyda solig‘idan ozod qilinadi.⁷² Bu kabi targeted (nishonga olingan) soliq imtiyozlari yangi davrda aynan yuqori texnologiyali xizmatlar eksportini oshirishga qaratilgan yangicha yondashuv ekani ko‘rinadi.

Soliq ma‘muriyati va institutsional islohotlar

Tahlil qilingan davrda soliq ma‘muriyatchiligini zamonaviylashtirish borasida qator muhim islohotlar amalga oshirildi. Ularning ayrimlari yuqorida QQS misolida ko‘rib o‘tildi (EHF joriy etilishi va h.k.). Umuman olganda, 2020 yilda kuchga kirgan yangi Soliq kodeksi soliq ma‘muriyati uchun yanada aniqlik va qulaylik yaratishga xizmat qildi. Masalan, avval tadbirkorlar tomonidan alohida-alohida to‘lab kelingan ayrim soliq turlari (masalan, infratuzilma solig‘i) bekor qilinib, ularning bazasi yirik soliqlarga birlashtirildi.⁷³ Shuningdek, soliq hisobotlarini topshirish va soliqlarni to‘lashning elektron tizimlari takomillashtirildi. Bugungi kunda O‘zbekistonda barcha yuridik shaxslar soliq hisobotlarini elektron shaklda topshiradi, soliq to‘lovlarini esa onlayn rejimida amalga oshirishi mumkin. Jahon banki “Doing Business” hisobotida ta‘kidlanishicha, O‘zbekiston 2018–2019 yillarda biznes yuritishni yengillashtiruvchi eng yaxshi islohotchi davlatlar yigirmataligiga kirgan bo‘lib, bunda soliq to‘lovlarini elektronlashtirish va ba‘zi soliqlarni integratsiya qilish bo‘yicha qadamlar muhim o‘rin tutgan.⁷⁴

Soliq ma‘muriyatidagi bu o‘zgarishlar tashqi savdo bilan shug‘ullanuvchi tadbirkorlik sub‘ektlariga ham qo‘l keldi. Soliqlarni hisoblash va to‘lash tartib-taomillarining soddalashuvi eksport-import operatsiyalariga ko‘proq e‘tibor qaratishga, vaqtdan yutishga imkon yaratdi. Ilgari tadbirkorlar soliq organlariga ko‘p vaqt sarflashi, ko‘plab tekshiruvlar va byurokratik protseduralar bilan to‘qnashishi mumkin edi. 2019 yildan boshlab esa reytda tarzidagi soliq tekshiruvlari keskin cheklangani, tadbirkorlik sub‘ektlarini rejasiz tekshirishlar bekor qilingani kuzatildi. Soliq organlari faoliyatida “xavfli soliq to‘lovchilarni saralash” tizimi tatbiq etilib, odobli (intizomli) soliq to‘lovchilarga nisbatan ortiqcha tekshiruv o‘tkazilmasligi ta‘minlandi. Buning o‘rniga soliq idoralari e‘tiborini soliq to‘lashdan bo‘yin tovlash xavfi yuqori bo‘lgan yo‘nalishlarga qaratdi. Masalan, 2021 yilda DSQ rahbari o‘rinbosari Mubin Mirzayev import qiluvchi ayrim korxonalar import qilingan mahsulot hajmining atigi 13% ini ichki bozorda sotgandek hisobot berib, qolganini go‘yoki sotilmay omborda qolgan qilib ko‘rsatgani, shu yo‘sinda soliq bazasini yashirishga

⁷² taxsummaries.pwc.com

⁷³ worldbank.org

⁷⁴ worldbank.org





urinayotganini fosh qilgan edi.⁷⁵ Davlat soliq qo'mitasi bunday holatlarni aniqlash uchun bojxona va soliq ma'lumotlar bazasini integratsiya qilish choralari ko'rildi, ya'ni import qilinayotgan mahsulotlarning bojxonadayoq QQS summasi aniqlanadi va keyinchalik ichki bozorda realizatsiya qilinganda ushbu ma'lumotlar soliq tizimida tekshiriladi.

Umuman, soliq va bojxona organlari o'rtasida elektron axborot almashuvi yo'lga qo'yilgani ham muhim institutsional o'zgarish bo'ldi. 2020–2022 yillarda soliq qo'mitasi, bojxona qo'mitasi va boshqa iqtisodiy idoralarning axborot tizimlari integratsiyasi kuchaydi – bu esa xorijdan kelayotgan tovarlar, ularning bojxona qiymati, to'langan bojxona bojlarining miqdori kabi ma'lumotlarning soliq organlari uchun ham ochiq bo'lishini ta'minladi.

Natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, soliq ma'muriyati sohasidagi islohotlar va soliq yukining yengillashuvi O'zbekistonda tadbirkorlik faolligi va investitsiyalar ko'payishiga xizmat qilgan. 2020–2021 yillarda murakkab pandemiya sharoitiga qaramay iqtisodiy o'sish ijobiy darajada saqlanib qolgan bo'lsa, 2022–2023 yillarda esa iqtisodiyot o'sishi tezlashib, O'zbekiston Yevropa va Markaziy Osiyo mintaqasida eng yuqori o'sish sur'atlariga ega davlatlardan biri sifatida qayd etildi.⁷⁶ Bu yutuqlarda soliqqa tortish tizimidagi qulayliklarning o'z hissasi bor. Soliq siyosati tashqi savdo uchun ham muhim omil ekanini 2023 yil ko'rsatkichlari yana bir bor tasdiqladi – QQS stavkasining pasaytirilishi va boshqa imtiyozlarga qaramay, eksport-import operatsiyalari hajmi keskin oshdi, bu esa soliq bazasini kengaytirdi va budjetga tushumlar izchil o'sib borishiga zamin yaratdi.⁷⁷

Muhokama

2020–2025 yillardagi soliq siyosati islohotlarining eksport va importga ta'sirini muhokama qilar ekanmiz, bir qator omil va natijalarni kompleks baholash lozim. **Birinchi** navbatda, soliq choralarining ijobiy ta'siri bilan birga ayrim salbiy yoki kutilmagan oqibatlar ham kuzatilganini qayd etish kerak.

Yuqorida qayd etilganidek, bojxona bojlari va QQS stavkalarining pasaytirilishi import oqimini kuchaytirdi. Bu, bir tomondan, iste'mol bozorini tovarlar bilan to'yintirdi, ichki narxlarning barqarorlashuviga xizmat qildi va ishlab chiqaruvchilar uchun arzon uskunalar, xomashyo olib kirishga imkon yaratdi. Boshqa tomondan esa, importning eksportdan tezroq o'sishi doimiy tashqi savdo taqchilligini keltirib chiqarmoqda – 2023 yilga kelib savdo balansi minus 13,7 mlrd dollarga yetgani iqtisodiyoti uchun sezilarli defitsitdir.⁷⁸ Bu holat milliy valyuta kursiga bosim o'tkazishi, mamlakatning tashqi qarz hisobidan importni moliyalashtirishga majbur bo'lishi kabi xavflarni tug'diradi. Shu bois, kelgusida soliq siyosati qarorlarini qabul qilishda import o'sishini ham nazoratda ushlab turuvchi mexanizmlarni o'ylab chiqish zarur bo'ladi – masalan, tanlangan yo'nalishlarda (hashamat tovarlari yoki yetarli ichki ishlab chiqarishga ega bo'lgan mahsulotlar) import bojlarini

⁷⁵ kun.uz

⁷⁶ old.gov.uz

⁷⁷ norma.uz

⁷⁸ kun.uz



TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



oshirish yoki aksiz solig'i joriy etish orqali import tarkibini muvozanatlashtirish mumkin. Darhaqiqat, 2023 yil davomida hukumat ba'zi mahsulotlar (masalan, shakar) importiga nisbatan aksiz solig'ini qayta joriy etish takliflarini muhokama qildi, bu inflatsion xavflarni va mahalliy ishlab chiqaruvchilar manfaatini hisobga olgan holda import oqimini boshqarish zaruratidan dalolat beradi.⁷⁹

Ikkinchi masala – eksport tuzilmasi va soliq siyosati o'rtasidagi bog'liqlikdir. Tahlil davomida ko'rilganidek, O'zbekiston eksporti tarkibida oltin va gaz kabi xomashyo resurslari hali ham yuqori ulushga ega. 2023 yilda eksport hajmining 23,8% o'sishi asosan rekord darajadagi oltin sotuvi (8,2 mlrd dollar) evaziga ta'minlandi, holbuki oltinni hisobga olmaganda eksport o'sishi atigi 4,5% ni tashkil etdi. Tabiiyki, soliqqa tortish siyosati oltin yoki boshqa xomashyo eksportiga bevosita katta ta'sir ko'rsatmaydi – chunki bunday resurslar asosan davlat tomonidan va bozor sharoitidan kelib chiqib sotiladi. Shunday ekan, soliq imtiyozlari va yengilliklari asosan sanoat, qishloq xo'jaligi va xizmatlar eksportini rag'batlantirishga qaratilgan bo'lsa-da, umumiy eksport statistikasi ko'pincha global narxlar va davlatning oltin sotish strategiyasiga bog'liq bo'lib qolmoqda. Bu kelgusida eksport hajmi o'sishini barqaror ta'minlash uchun soliq siyosatidan tashqari iqtisodiy diversifikatsiya choralari kuchaytirish zarurligini ko'rsatadi. Xususan, yuqori qo'shilgan qiymatli tayyor mahsulotlar va xizmatlar ulushini oshirish maqsad qilingan bo'lsa, soliq siyosati doirasida to'g'ridan-to'g'ri imtiyozlardan ko'ra, umumiy soliq yukini tushirish, ishlab chiqarish tannarxini kamaytirish va investitsion jozibadorlikni oshirish kabi universal choralar ustuvor bo'lishi mumkin. Chunki aynan umumiy muhitning yaxshilanishi yangi ishlab chiqarish quvvatlarining ishga tushishiga, xorijiy investitsiyalar oqimiga va oxir-oqibat eksport salohiyatining ortishiga olib keladi.⁸⁰

Uchinchi muhim jihat – eksport qiluvchilar uchun berilgan soliq imtiyozlarining bekor qilinishidan keyingi davrga tayyorgarlik. 2025 yildan e'tiboran eksport qiluvchilarning foyda solig'i bo'yicha nol stavka bekor qilindi, ya'ni endi eksportdan olgan daromadiga korxonalar foyda solig'i to'laydi.⁸¹ Bu o'zgarish ayrim korxonalar rentabelligiga salbiy ta'sir qilishi mumkin, chunki ular avval soliqqa to'lanadigan mablag'ni ishlab chiqarishni kengaytirish yoki narxlarni pasaytirish uchun ishlatishgan edi. Shu bois, tranzit davrida yirik eksportchi korxonalarga ortiqcha yuklama tushirmaslik masalasi dolzarb bo'ladi. Rasmiylar bayonotiga ko'ra, JSTga a'zo bo'lish jarayonida ushbu imtiyozlarning bekor qilinishi bilan bog'liq zararni minimallashtirish uchun yirik korxonalarga 2-3 yillik o'tish davri berilishi rejalashtirilgan. Bu shuni anglatadiki, hukumat eksportyorlarga bosqichma-bosqich yangi soliq yukiga moslashish va shu orada samaradorlikni oshirish choralari ko'rish uchun muhlat bermoqda. Kelgusi yillarda eksport faoliyatini rag'batlantirish bevosita soliq imtiyozlaridan ko'ra, eksport kreditlari, kafolatlari, infratuzilma qo'llab-quvvatlovi kabi bozor tamoyillariga mosroq usullar bilan amalga oshirilishi kutilmoqda. Shu nuqtai

⁷⁹ xabar.uz

⁸⁰ old.gov.uzworldbank.org

⁸¹ taxsummaries.pwc.com





TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G‘OYALAR



nazardan, 2023 yilda yangilangan soliq siyosati parametrlari (masalan, QQS stavkasining pastligi, ijtimoiy soliqlarning mo‘tadil darajada saqlanishi va h.k.) umumiy ishbilarmonlik muhitini yaxshilash orqali bilvosita tarzda eksportni rag‘batlantiradi.

To‘rtinchidan, soliq ma‘muriyati islohotlari natijasida yuzaga kelgan shaffoflik va raqobat muhitining yaxshilanishi ham muhokama qilinishi lozim. Elektron hisob-fakturalar, onlayn ro‘yxatdan o‘tish va hisoboti, soliq auditsiyasining kamayishi – bular “yashirin iqtisodiyot” ulushini qisqartirishga yordam berdi.⁸² Yashirin iqtisodiyot qisqargan sari rasmiy statistikada ko‘rsatiladigan eksport-import hajmlari oshadi, chunki ilgari norasmiy amalga oshirilgan ayrim operatsiyalar endi qonuniy tarzda bojxona va soliq organlari nazaridan o‘tadi. Demak, soliq ma‘muriyatining takomillashtirilishi tashqi savdo statistikasi va haqiqatining uyg‘unlashuvini ham ta‘minlaydi. Shu bois, 2020–2025 yillarda kuzatilgan eksport va import ko‘rsatkichlarining o‘shida soliq sohasidagi shaffoflikning oshgani ham muhim omillardan biri bo‘lishi mumkin.

Yuqoridagi muhokamalarni jamlasak, O‘zbekistonning soliq siyosati islohotlari tashqi savdo rivojiga asosan ijobiy ta‘sir ko‘rsatgan, biroq ba‘zi nojo‘ya effektlar va chaqiriqlar ham mavjud. Kelajakda soliq siyosati dizayni ushbu chaqiriqlarga munosib javob berishi lozim: masalan, import va eksport o‘rtasidagi nomutanosiblikni kamaytirish uchun eksportga ko‘proq qo‘shilgan qiymat kiritish, importni esa mahalliy ishlab chiqarishni kuchaytirish orqali almashtirishga harakat qilish. Bunda soliq stavkalarini barqaror past darajada saqlash, soliq ma‘muriyatida erishilgan shaffoflikni davom ettirish, shu bilan birga JST qoidalariga mos ravishda davlat qo‘llab-quvvatlashining bozor mexanizmlarini joriy etish muhim bo‘ladi.

XULOSA

2020–2025 yillar davomidagi tahlil shuni ko‘rsatadiki, O‘zbekistonning soliq siyosati va soliq tizimidagi islohotlar mamlakat tashqi savdo faoliyatiga sezilarli ta‘sir o‘tkazgan. Asosiy natijalarni quyidagicha xulosa qilish mumkin:

6. **Bojxona bojlari va tariflar:** Mazkur davrga kelib O‘zbekiston bojxona tarif siyosati ancha liberallashtirildi – eksportga bojxona bojlari bekor qilindi, import bojlari keskin pasaytirildi.⁸³ Bu chora import hajmining o‘shiga va eksport qiluvchilarning xarajatlari kamayishiga olib keldi. Importning tez sur‘atlarda oshishi ichki bozorni tovarlar bilan ta‘minlashda yordam berdi, biroq savdo balansining manfiy saldosi ortishiga ham hissa qo‘shdi.

7. **QQS siyosati:** QQS stavkasi 2023 yildan 12% ga tushirildi (2019 yilda 20% dan 15% ga, so‘ng 12% ga).⁸⁴ Bu soliq yukini yengillashtirib, biznesda aylanma mablag‘larning ko‘payishiga xizmat qildi. QQS qaytimini barcha xo‘jalik sub‘ektlariga tatbiq etish va uni qaytarish jarayonini tezlatish eksport qiluvchilarning moliyaviy holatini yaxshiladi. Shu

⁸² old.gov.uz

⁸³ old.gov.uz

⁸⁴ kun.uz



bilan birga, QQS bo‘yicha nazoratning kuchaytirilishi (EHF joriy qilinishi va riskli bitimlarni filtrlash) soliqlardan bo‘yin tovlash holatlarini kamaytirdi.⁸⁵

8. **Soliq imtiyozlari:** 2020–2024 yillarda eksport qiluvchi korxonalariga foyda solig‘i va aylanma soliq bo‘yicha muhim imtiyozlar berildi, bu esa nooziq-xomashyo eksport tarmoqlarining rivojlanishini rag‘batlantirdi. To‘qimachilik, charm, qishloq xo‘jaligi mahsulotlari kabi sohalarda soliq va bojxona preferensiyalari eksport hajmini oshirishga yordam berdi. Natijada sanoat mahsulotlari eksporti sezilarli kengaydi. Biroq ushbu imtiyozlar JST qoidalariga muvofiq 2025 yildan bekor qilindi.⁸⁶ Bu o‘zgarish qisqa muddatda ayrim eksportchilar uchun soliq yukini oshirsa-da, uzoq muddatda xalqaro raqobat qoidalariga moslashish hamda soliq tizimining neytralligini ta‘minlashga xizmat qiladi.

9. **Ma‘muriy islohotlar:** Yangi Soliq kodeksi doirasida soliq ma‘muriyatchiligi sezilarli darajada modernizatsiya qilindi – soliq hisobotlari elektronlashtirildi, ortiqcha soliqlar birlashtirildi, tadbirkorlarni noxolis tekshirishlar bekor qilindi. Bu ishbilarmonlik muhitini yaxshilab, tadbirkorlarning soliqqa rioya qilish motivatsiyasini oshirdi. Soliq organlari va bojxona organlari o‘rtasidagi hamkorlik kuchayib, import-eksport operatsiyalari ustidan nazorat aniqroq amalga oshirila boshladi. Natijada soliqlar yig‘ilishi oshdi, yashirin iqtisodiyot ulushi qisqardi va rasmiy savdo ko‘rsatkichlari real holatga yaqinlashdi.⁸⁷

Yuqoridagi omillar majmuasi O‘zbekistonning 2020–2025 yillardagi tashqi savdo ko‘rsatkichlarida aks etdi. Xususan, 2020–2023 yillarda eksport hajmi qariyb 70% o‘sib, 24,4 mlrd dollarga yetgan bo‘lsa, import hajmi deyarli ikki karra oshdi (taxminan 38 mlrd dollar). Bu o‘shish sur‘atlarida soliq siyosati islohotlarining hissasi katta bo‘lgan. Shu bilan birga, eksportning yuqori o‘shishi hali ham asosan xomashyo (oltin) hisobiga ta‘minlanayotgani, noxomashyo eksport o‘shishi mo‘‘tadilroq ekani qayd etildi.⁸⁸ Bu kelgusida soliq siyosati va boshqa iqtisodiy choralarni yanada to‘g‘ridan-to‘g‘ri sanoat va xizmatlar eksportini rag‘batlantirishga yo‘naltirish zaruratini ko‘rsatadi.

Umuman olganda, O‘zbekiston tajribasi shuni ko‘rsatmoqdaki, soliqlar bo‘yicha oqilona va bosqichma-bosqich liberal siyosat yuritish eksport hamda importni faollashtirishi mumkin. Kelajakda soliq siyosati doimiy ravishda ichki ishlab chiqaruvchilar raqobatbardoshligini oshirish, investitsiyalarni jalb qilish va tashqi bozorlarga chiqishni moliyaviy tomondan qulaylashtirishga qaratilishi lozim. Xususan, soliq stavkalarini barqaror past darajada saqlash, soliq ma‘muriyatini raqamlashtirishni davom ettirish, bojxona tartib-taomillarini yanada soddalashtirish va JST talablariga mos global amaliyotni joriy etish orqali O‘zbekiston 2026 yilda 30 mlrd dollarlik eksport maqsadiga erishish

⁸⁵ lexology.com

⁸⁶ taxsummaries.pwc.com

⁸⁷ old.gov.uz

⁸⁸ kun.uz





yo‘lida muhim qadamlar qo‘yishi mumkin.⁸⁹ Mazkur davr tahlilidan olingan saboq shuki, soliq siyosati va tashqi savdo bir-biriga uzviy bog‘liq bo‘lib, yaxshi o‘ylangan soliq islohotlari milliy iqtisodiyotning jahon bozorida muvaffaqiyatini ta‘minlashga xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti. “Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi” (2022–2026 yillar), 28.01.2022 y. – PF-60-son Farmon. (28-maqсад: 2026 yilda eksport hajmini 30 mlrd AQSH dollariga yetkazish).
2. PWC Tax Summaries – Republic of Uzbekistan (Corporate, Significant developments). Oxirgi ko‘rib chiqish: 06.09.2025. (2025 yildan eksport soliq imtiyozlari bekor qilinishi, JST talablariga muvofiq o‘zgarishlar) [taxsummaries.pwc.com](https://taxsummaries.pwc.com/taxsummaries.pwc.com)
3. Kun.uz iqtisodiyot xabari. “Soliq imtiyozlari, moliyaviy qo‘llab-quvvatlov – eksportyorlar qanday yengilliklardan foydalanyapti?” 22.08.2023 y. (Eksportchilarning foyda solig‘i va aylanma soliqdan ozod etilishi, QQS qaytarilishi).
4. O‘zbekiston Respublikasi Davlat statistika agentligi ma‘lumotlari. “O‘zbekistonning tashqi savdosi: asosiy tendensiyalar”, Kun.uz xabari, 23.01.2024 y. (2023 yilda tashqi savdo aylanmasi 62,5 mlrd \$, eksport – 24,4 mlrd \$, import – 38,1 mlrd \$; o‘sish sur‘ati).
5. Old.gov.uz rasmiy nashri. “Harakatlar strategiyasi bilan besh yil: islohotlar sarhisobi”, 2021 y. (Eksport va import bo‘yicha bojxona bojlari bekor qilinishi, soliq yukining kamaytirilishi natijalari) old.gov.uz
6. Davlat soliq qo‘mitasi vakili M. Mirzayev chiqishi bo‘yicha xabar. Kun.uz, 12.01.2021 y. (QQS qaytimidagi soxta bitimlar muammosi va EHF joriy etilishi).
7. O‘zbekiston Respublikasi Soliq kodeksi (yangi tahrir, 2020 yildan kuchda). (QQS ortiqchasini qaytarish huquqi va mexanizmi) lexology.com.
8. Prezident Shavkat Mirziyoyevning tadbirkorlar bilan muloqotdagi bayonoti. Gazeta.uz, 09.09.2021 y. (2023 yildan QQS stavkasini 15% dan 12% ga tushirish to‘g‘risida).
9. Xabar.uz tahlil. “2021-yilda soliq solishda nimalar o‘zgaradi?” 28.11.2020 y. (Import bo‘yicha 73 tur tovarlarga aksiz solig‘ini bekor qilish rejalari, eksport QQS tizimini konsignatsiya shartlariga moslash).
10. Qashqadaryo viloyati statistika boshqarmasi xabari. “O‘zbekiston 11 oyda xorijdan 27,6 ming tonna go‘sht import qilgan”, 10.01.2022 y. (2021 yil yanvar-noyabr go‘sht importi 27,6 ming t; 2020 yilga nisbatan +8,4 ming t).

⁸⁹ lex.uz



TANQIDIY NAZAR, TAHLILY TAFAKKUR VA INNOVATSION G'UYALAR



11. Jahon banki press-relizi. “Doing Business 2020: Uzbekistan – Top 20 Improvers”, 24.10.2019 y. (Soliq to'lovlarini yengillashtirish – ayrim soliqlarni birlashtirish va bojxonada risk-tahlil joriy etilishi orqali tashqi savdoni yengillashtirish) worldbank.org.

12. Kun.uz xabari. “QQS stavkasi 15 foizdan 12 foizga pasaytirildi. Bu narxlarni qanday o'zgartiradi?” 01.01.2023 y. (QQS stavkasi tushirilishi natijasida tadbirkorlarda 13 trln so'm mablag' qolishi kutilayotgani va budjetga ta'siri).

13. Old.gov.uz. Harakatlar strategiyasi 2017–2021 yillar natijalari bo'yicha hisobot. (Yashirin iqtisodiyotni qisqartirishga qaratilgan soliq islohotlari haqida) old.gov.uz.

14. Kun.uz maqolasi. “O'zbekistonning Markaziy Osiyo davlatlariga eksporti 21 foizga o'sdi”. 2021 y. (2021 yil yangi eksportchi korxonalar soni va eksport tarkibini diversifikatsiya qilish haqida) parliament.gov.uz.

15. O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Senatining 2023 yilgi yalpi majlisi materiallari. Senat.uz, 2023 y. (2023 yilda eksport geografiasining kengayishi, soliq qo'mitasi va Markaziy bank hamkorligida eksportyorlarga ko'maklashish choralari) senat.uz.